

Om individ och integritet

Individualisering är ett av vår tids modeord. Individuella utvecklingsplaner i skolan, individuella anställningsavtal och individuell anpassning av varor och tjänster är bara några av de företeelser som tycks handla om ett allt tydligare fokus på den enskilda människan snarare än på kollektiv eller grupper. En människa är naturligtvis ett exempel på en individ men det finns andra. På en större skala kan man betrakta en organisation som en individ, alltså är kommuner, företag eller idella organisationer individer i sina respektive sammanhang. Nationer är, på en ännu större skala, individer i förhållande till varandra.

Det som definierar en individ, vare sig det är på den lilla skalan eller på den globala, är tre egenskaper:

För det första måste individen vara en sammanhängande enhet, själva ordet individ betyder odelbar. En individ måste alltså vara något som inte går att dela utan att väsentliga värden går förlorade.

För det andra måste individen ha egna specifika kännetecken, det vill säga vi skall kunna skilja en individ från en annan. Av detta följer också att begreppet individ bara är meningsfullt om det finns något utanför individen – till exempel andra individer. En individ måste alltså kunna relateras till, och skiljas från, sin omgivning.

För det tredje måste en individ kunna agera självständigt utifrån egna önskningsar, avsikter eller preferenser.

Beskrivningen är särskilt kraftfull när den används för att beskriva motsatsen till ett kollektiv. I kollektivet är den ena medlemmen utbytbar mot den andra, d v s de särskiljande dragen är små eller obefintliga. I kollektivet är också medlemmens förmåga att agera självständigt kraftigt beskuren eller obefintlig.

Är då individualisering – eller avkollektivisering – en framtidstrend? Nej, det mesta tyder på att vi har individualiseringen bakom oss. Låt oss börja med den översta nivån, nationen. Nationalstatens framväxt från mitten av 1800-talet kan sägas vara ett stärkande av individen på internationell nivå. Under de senaste åren är det emellertid tydligt att individen, d v s nationalstaten, blivit allt mindre intressant som bas för förståelsen av vår samtid. I stället är det relationerna mellan individer som får allt större betydelse. Lagstiftning, ekonomi, normbildning och samhällsmönster utvecklas i allt större utsträckning som ett resultat av den växelverkan som uppstår mellan nationer. I motsvarande grad minskar betydelsen av en enskild nations handlande, göranden och låtanden. Individen förlorar i intresse och sammanhang och relationer blir i stället viktigare att belysa och förstå.

På samma sätt är det med företaget. Aktiebolaget betraktas både ekonomiskt och juridiskt som en individ. Vi studerar börskursen och bokslutet utifrån föreställningen att bolaget är odelbart, särskiljbart från andra bolag och kapabelt att fatta egna beslut och vidta egna åtgärder efter egna avsikter och preferenser. Också här ser vi att fokus förskjuts relativt fort. Ett företag är allt oftare del av ett mer komplicerat företagskluster. Industriprodukter som bilar eller datorer är resultatet av ansträngningarna i ett allt större antal företag som är mer och mer beroende av varandra och faktiskt allt mindre urskiljbara som enskilda individer.

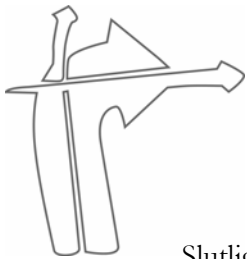
Paradigmmäklarna i Sverige

Box 7 - L. Tvärg. 5

240 33 Löberöd

0413 - 300 02

www.parm.se - info@parm.se

Slutligen kan vi konstatera att den individ vi i första hand tänker på när vi använder begreppet, d v s människan, allt oftare betraktas som, och betraktar sig själv som, en del av ett sammanhang. Klädmode, miljöengagemang, politiska trender eller plötsliga popularitetssvängningar vad gäller yrkesval eller val av bostadsort är bara några av de företeelser som visar att vi i större utsträckning agerar i samförstånd med många andra än som individer utan koppling till omgivningen.

I alla tre fallen är det uppenbart att det inte handlar om en återgång till kollektiva synsätt. Varje nation, företag eller människa har kvar sin förmåga till individuell handlingsfrihet men väljer av egen kraft att förhålla sig till, och anpassa sig till, omgivande individer i stället för att agera som om omgivningen inte finns. Resultatet blir harmonisering på internationell nivå, klusterbildning på företagsnivå och möjligen mode på en skolgård.

Detta leder oss till vårt andra ord nämligen integritet. Ordet är oupplösligt förbundet med individbegreppet. För att kunna göra anspråk på nationell identitet måste man också ha nationell integritet, d v s man måste kunna skydda sitt territorium från oönskade besökare och ha förmåga att fatta och genomföra de beslut man vill utan att påverkas av andra. Alldeles nyss var det självklart att en nation skulle lägga stora delar av sin bruttonationalinkomst på försvar av den nationella integriteten. Försvarsmakt, tullväsende och passpolis var viktiga (och dyra) hörnstenar i integritetsskyddet. I takt med att Sverige som "individ" blir mindre intressant än Sverige som exempelvis "EU-medlem" blir det också uppenbart att tyngdpunkten förskjuts från försvar av vår integritet till etablerandet av relationer. Att mål för nationellt oberoende ersätts av visioner om ömsesidigt beroende och att ogenomtränglighet får ge plats för transparens.

Exakt det samma händer i företaget. Relationer med kunder, leverantörer och samarbetspartners präglas oftare av systemintegration än av gränsdragningar. Även här används ord som partnerskap, beroende och transparens allt oftare och man delar system och information som tidigare betraktades som hemliga eller åtminstone känsliga.

Det mest fascinerande är när det händer på den mänskliga nivån. Samtidigt som diskussionen om integritetsskydd blir allt starkare sker faktiskt något som innebär en rörelse i rakt motsatt riktning. Facebook är ett bra exempel på hur vi öppnar något som tidigare var en ganska privat del, nämligen vår adressbok och våra relationer. Allt fler människor anser att fördelen av transparens vad gäller vem jag hänger ihop med och vilka jag vill vara tillsammans med överväger nackdelarna med att "alla" kan se min adressbok och vilka mina vänner är.

Innan vi förfasar oss över att integriteten är hotad måste vi fundera på om den sammanhangsdefinierade människan är en bättre – eller sämre – sort än den individuella med stor integritet. En lång rad av dagens verkligt stora problem kan nämligen bara lösas om vi betraktar oss som delar av komplexa och synliga sammanhang och i så fall är integritet inte enbart av godo.

Camilla och Troed